

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ

КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Управління публічними фінансами»

на тему:

**«ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ПРОБЛЕМИ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА
ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ»**

Виконавець:

Студентка ФФБС:

Ретунська Дар'я Андріївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____

Одеса – 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних економічних реаліях проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету набувають особливого значення. Недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці погіршують наповнення бюджету і, таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку держави. На сучасний момент ми знаходимося у складному економічному, політичному та соціальному становищі. Державний бюджет – це невід’ємний атрибут кожної країни та важливий інструмент реалізації економічної та соціальної політики держави. Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення.

На сьогодні існує багато досліджень, присвячених проблемам формування дохідної частини Державного бюджету України та пошуку додаткових джерел їх збільшення. Проблематику присвячено чимала кількість наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, таких як Абсава Л. О., Базилевич В. Д., Буковинський С., Василик О., Василенко Л. І., Владимиров К. М., Дем’янишин В., Д’яченко Я. Я., Єрмошенко Л. В., Огонь Ц. Г., Опарін В. М., Пасічник Ю. В., Федосов І., Фліссак Н., Юрій С. та інших. Проте, незважаючи на те, що числені науковці працюють у напрямку вдосконалення процесу формування дохідної частини Державного бюджету, виявлення можливих резервів її збільшення, низка проблемних питань так і залишаються невирішеними.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей формування дохідної частини Державного бюджету України, виявлення проблем мобілізації та обґрунтування шляхів збільшення доходів бюджету.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено послідовне виконання **відповідних завдань**, як:

- дослідити теоретико-правові основи формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі економічний зміст та призначення доходів державного бюджету, джерела, методи формування, класифікацію та правову основу формування доходів бюджету;
- провести моніторинг виконання дохідної частини Державного бюджету за останні роки;
- визначити вплив бюджетної політики на формування доходів Державного бюджету України;
- виявити проблеми планування та формування доходів Державного бюджету;
- запропонувати обґрунтовані напрямки підвищення ефективності формування доходів Державного бюджету в умовах економічних перетворень.

Об’єктом дослідження є процес формування Державного бюджету України.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування дохідної частини Державного бюджету.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи застосовувалися різноманітні специфічні методи економічних досліджень, взаємопов’язані загальною логікою аналізу: аналітичний метод, метод статистичного аналізу, метод порівняння та узагальнення, метод групування даних, графічний метод, структурно-логічний метод, метод термінологічного аналізу, методи аналізу та синтезу, дедуктивний та індуктивний методи, методи горизонтального та вертикального аналізу, графічний метод.

Інформаційною базою дослідження стали Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів, інші нормативно-правові акти, звітність Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, монографії, посібники, Інтернет ресурси, на основі яких зроблено статистичні спостереження та за фінансовими даними яких здійснювалися розрахунки.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (79 найменувань) та 6-ти додатків. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки. Робота містить 15 таблиць, 16 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначені мета, завдання, об'єкт, предмет, інформативна база та методи дослідження. Основна частина складається із трьох розділів.

У першому розділі розглянуто теоретико-правові основи формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено поняття, економічний зміст та призначення доходів державного бюджету, джерела, методи формування, класифікацію та правову основу формування доходів бюджету.

У другому розділі проведено моніторинг виконання дохідної частини Державного бюджету за останні роки, визначено вплив бюджетної політики на формування доходів Державного бюджету України.

У третьому розділі виявлено проблеми планування та формування доходів Державного бюджету, а також запропоновано напрямки підвищення ефективності формування доходів Державного бюджету в умовах економічних перетворень.

У висновках сформульовано основні результати кваліфікаційної роботи.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об'єкт, інформативна база та методи дослідження. Основна частина складається із трьох розділів.

У першому розділі розглянуто теоретико-правові основи формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено поняття, економічний зміст та призначення доходів державного бюджету, джерела, методи формування, класифікацію та правову основу формування доходів бюджету.

У другому розділі проведено моніторинг виконання дохідної частини Державного бюджету за останні роки, визначено вплив бюджетної політики на формування доходів Державного бюджету України.

У третьому розділі виявлено проблеми планування та формування доходів Державного бюджету, а також запропоновано напрямки підвищення ефективності формування доходів Державного бюджету в умовах економічних перетворень. Зроблено висновки.

ВИСНОВКИ

Проведене у кваліфікаційній роботі бакалавра дослідження на тему «Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та шляхи збільшення» дало змогу зробити науково-теоретичні висновки:

1. Формування дохідної частини бюджету є вагомим елементом формування та реалізації фінансово-бюджетної політики держави, тому як бюджет є інструментом, який характеризує рівень економічного розвитку країни. Акумулявання надходжень повинно мати соціально-економічний характер, тобто бути спрямованим на економічний розвиток та забезпечення надання якісних суспільних послуг населенню. Зростання надходжень до бюджету створює можливості для збільшення асигнувань із державного бюджету, що сприяє розвитку держави у цілому.
2. В теорії та практиці розрізняють сім основних методів формування доходів бюджету держави: продуктивна діяльність (підприємницька, державні послуги), від майна і майнових прав, від державних угідь, податковий метод, трансфертний, позиковий, емісійний. Основним джерелом доходів державного бюджету виступає валовий внутрішній продукт країни.
3. В Україні склалась відповідна система доходів бюджету, класифікація яких здійснюється за різними ознаками. Відповідно до ст. 9, Бюджетний кодекс України визначає бюджетні доходи за такими класифікаційними розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій із капіталом; трансферти.
4. На основі проведеного моніторингу можна дійти висновку, що за досліджуваний період (2017-2021 роки) в зведеному бюджеті податкові надходження державного бюджету займають найбільшу частку і становлять близько 75 відсотків. Доходи державного бюджету за 2021 рік

виявилися вищими за прогнози - на 18% вищими за ті, що планувалися станом на початок року і склали 1296,8 млрд.грн.

5. У доходах бюджету у 2021 році зростання доходів було зумовлене зростанням імпортного ПДВ (+107 млрд грн, або +39%), ПДФО (+54 млрд грн, або +19%), податку на прибуток (+45 млрд грн, або +38%).

6. Податкові надходження у 2017-2021 роках посідають провідне місце у формуванні доходів державного бюджету. Їх частка коливається від 79,0% у 2017 році, до 85,4% у 2021 році.

7. Основним бюджетоутворюючим податком Державного бюджету є податок на додану вартість (ПДВ). За 2021 рік надходження податку на додану вартість до державного бюджету дорівнювали 536,5 млрд. грн., що на 135,9 млрд. грн. більше ніж у попередньому році. Частка ПДВ в структурі доходів бюджету в 2021 році складає 41,4 %.

8. В структурі податкових надходжень Державного бюджету частка ПДВ у 2021 році складає 48,5%, частка акцизного податку 14,7%, податок на прибуток підприємств – 13,3%, податок та збір на доходи фізичних осіб – 12,4%.

9. Україні в період 2016-2021 рр. в податкових надходженнях Державного бюджету суттєво переважають непрямі податки – 66,7% (прямі – 33,3). Найголовніший фактор, що визначає співвідношення прямих та непрямих податків – це життєвий рівень переважної частини населення. Низький рівень обмежує масштаби податкових надходжень з доходів юридичних та фізичних осіб.

10. Кількість видів неподаткових надходжень в Україні складає близько 120 видів, а їх частка в доходах Державного бюджету складає 13,5%. Власні надходження бюджетних установ у 2021 році складають майже половину неподаткових надходжень Державного бюджету України, а саме 88,4 млрд.грн, що вказує на їхній вагомий фіскальний ефект.

11. Надходження від операцій с капіталом у 2021 році суттєво зросли і склали 328,7 млн.грн. проти попереднього року 79,4 млн. грн. Головним чином збільшення відбулося за рахунок надходжень від реалізації державних запасів товарів, які у 2021 році склали 250,3 млн.грн.

12. Ефективна бюджетна політика є важливим чинником регулювання соціально-економічного розвитку держави. Одним із основних інструментів бюджетного регулювання соціально-економічних процесів є середньострокове бюджетне прогнозування. Середньострокове бюджетне планування в Україні почало запроваджуватись з 2019 року шляхом складання фінансових планів на три роки. Бюджетна декларація на трирічний період є основним елементом системи середньострокового бюджетного планування.

13. В червні 2021 року була затверджена бюджетна декларація на 2022-2024 роки. Пріоритетні напрями бюджетної політики на 2022 – 2024 роки ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Очікуваними перспективи економічного розвитку на середньострокову перспективу (2022 – 2024 роки) був подальший економічний розвиток як України. Але розпочаті бойові дії на території України внесли свої корективи. В умовах війни економіка та державний бюджет України, поза всяким сумнівом, опинились в складному становищі.

14. В сучасний дуже складний і непередбачуваний час в Україні існує безліч важливих проблем, які потребують негайного вирішення. Ключова роль у формуванні доходів бюджету належить бюджетному плануванню, оскільки від правильного визначення планових показників дохідної частини бюджету залежить якість його виконання. Наряду з проблемами планування існують й інші проблеми: політична нестабільність, війна і загроза територіальної цілісності та суверенітету країни, недосконалість законодавства, корупція та розвиток тіньового сектору, хронічний дефіцит та ін.

15. Також існують проблеми формування податкових надходжень: нестабільність в нормативно-правовому регулюванні податкового законодавства; високий рівень податкового навантаження, у тому числі на фонд оплати праці; зі зростанням ставок податків, що збільшило надходження до бюджету коштів, паралельно зростає соціальна напруга в суспільстві; ухилення від сплати податків не тільки підприємств, які по різних причинах не мають можливості сплачувати податки, але й поширюється тенденція до несплати податків фінансово здорових

підприємств; зменшилися надходження рентної плати за транспортування; недостатня масово-роз'яснювальна робота податкових органів; низька ефективність управління податковим боргом; висока частка непрямих податків в доходах бюджету; неврегульована система податкових пільг та ін.

16. Усуненню проблем мобілізації доходів Державного бюджету сприятиме здійснення таких заходів: забезпечення стабільності бюджетного законодавства; посилення рівня бюджетного планування і прогнозування; подолання проблеми хронічного бюджетного дефіциту (на початковій стадії проведення заходів щодо скорочення величини дефіциту); досягти стабільності в нормативно-правовому регулюванні податкового законодавства; основним податковим платежам необхідно надати більшої еластичності в плані диференціації ставок податків, скорочення пільгового оподаткування, гармонізації податків на споживання з податками на особисті доходи і прибуток підприємств; впорядкування податкових пільг; зниження податкового навантаження, у тому числі на фонд оплати праці; прямі податки мають бути основним джерелом формування доходів бюджетів; удосконалення інструментів адміністрування акцизного податку; створення привабливого інвестиційного клімату та інше.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Ретунської Дар'ї Андріївни

«Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та шляхи збільшення»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2022 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів.

У роботі розглянуто теоретико-правові основи формування дохідної частини Державного бюджету, у тому числі досліджено поняття, економічний зміст та призначення доходів державного бюджету, джерела, методи формування, класифікацію та правову основу формування доходів бюджету. Проведено моніторинг виконання дохідної частини Державного бюджету за останні роки, визначено вплив бюджетної політики на формування доходів Державного бюджету України. Виявлено проблеми планування та формування доходів Державного бюджету, а також запропоновано напрямки підвищення ефективності формування доходів Державного бюджету в умовах економічних перетворень. Зроблено висновки.

Ключові слова: Доходи Державного бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти, бюджетна політика, мобілізація доходів.

ANNOTATION

qualification work for a bachelor's degree

Retunskia Daria Andriivna

«State budget revenues: problems of mobilization and ways to increase»

Odessa National University of Economics

Odessa, 2022

The qualifying work of the bachelor consists of three sections.

The paper considers the theoretical and legal basis for the formation of the revenue side of the State budget, including the concept, economic content and purpose of state budget revenues, sources, methods of formation, classification and legal basis for the formation of budget revenues. The implementation of the revenue part of the State Budget for recent years has been monitored, the impact of budget policy on the formation of state budget revenues of Ukraine has been determined. Problems of planning and formation of state budget revenues are revealed, and also directions of increase of efficiency of formation of state budget revenues in the conditions of economic transformations are offered. Conclusions are made.

Keywords: State budget revenues, tax revenues, non-tax revenues, revenues from capital transactions, transfers, budget policy, revenue mobilization.